

Søren Kierkegaards arketyper

Kierkegaards fire arketyper er repræsenteret ved fire forskellige livsanskuelser

Kierkegaard fortæller historier og iscenesætter som en listig romanforfatter forskellige litterære figurer, arketyper; *spidsborgeren*, *æstetiker*, *etiker* og *den religiøse* for at vise læseren, hvordan livet kan folde sig ud, alt efter hvilken livsform, man har. De forskellige karakteres fornemste opgave er at lokke selverkendelsen frem hos læseren.

Arketyperne, som jeg har valgt at kalde dem, repræsenterer de reneste former af Kierkegaards livsanskuelser, men det er vigtigt at understrege, at vi alle træffer både *spidsborgerlige*, *æstetiske*, *etiske* og *religiøse* valg. Det handler om den lidenskab eller mangel på samme, som man ligger i sit valg i øjeblikket.

Vi er komplekse og kan ikke puttes i en enkel kasse, men vi kan bruge arketypernes livsanskuelser som værktøj og guidelines til at blive klogere på vores egen og andres adfærd både på de sociale medier og i samværet med andre. Vi kan undersøge, hvilke livsanskuelser der er de mest fremtrædende. For eksempel om det æstetiske udtryk på et billede fra en ferie, i virkeligheden er et udtryk for en spidsborgerlig tilgang til livet, fordi man blot uden at tage stilling opsøger de steder, som vennekredsen har besøgt, i stedet for at vælge sin destination selv.

Kierkegaards fire arketyper

Spidsborgerlighed er Aandløshed, Determinisme og Fatalisme er Aands-Fortvivelse; men Aandløshed er ogsaa Fortvivelse. Spidsborgerlighed mangler enhver Aandens Bestemmelse, og gaaer op i det Sandsynlige, indenfor hvilket det Mulige finder sin Smule Plads; den mangler saaledes Mulighed for at blive opmærksom paa Gud. Uden Phantasi, som Spidsborgeren altid er, lever den i et vist trivielt Indbegreb af Erfaringer, om hvordan det gaaer til, hvad der er muligt, hvad der pleier at skee.
– Kierkegaard (1813-1855)

Spidsborgeren

- En spidsborger er en almindelig samfundsborger, der lever sit liv uden nogensinde at sætte spørgsmålstejn ved om det kan være anderledes.
- Er ikke bevidst om sine valg, men lader samfundets værdier og normer være afgørende for, hvilken vej han vælger at gå.
- Flyder med strømmen og lever blot op til omgivelsernes forventninger og gør som de andre. Han tror, han selv har truffet sine valg, men det har han ikke, han er blot et produkt af det samfund, som han er en del af.
- Kan ikke vælge og er ikke bevidst om, at han overhovedet har et valg, men lader omstændighederne vælge for sig.
- Er ikke bevidst om sig selv og lever sit liv uden lidenskab og engagement og skiller sig ikke ud fra mængden.

Æstetikeren

Gift Dig, Du vil fortryde det; gift Dig ikke, Du vil ogsaa fortryde det; gift Dig eller gift Dig ikke, Du vil fortryde begge Dele; enten Du gifter Dig, eller Du ikke gifter Dig, Du fortryder begge Dele. Lee ad Verdens Daarskaber, Du vil fortryde det; græd over dem, Du vil ogsaa fortryde det; lee ad Verdens Daarskaber eller græd over dem, Du vil fortryde begge Dele; enten Du leer ad Verdens Daarskaber, eller Du græder over dem, Du fortryder begge Dele. Troe en Pige, Du vil fortryde det; troe hende ikke, Du vil ogsaa fortryde det; troe en Pige eller troe hende ikke, Du vil fortryde begge Dele; enten Du troer en Pige eller Du ikke troer hende, Du vil fortryde begge Dele. Hæng Dig, Du vil fortryde det; hæng Dig ikke, Du vil ogsaa fortryde det; hæng Dig eller hæng Dig ikke, Du vil fortryde begge Dele; enten Du hænger Dig, eller Du ikke hænger Dig, Du vil fortryde begge Dele. Dette, mine Herrer, er Indbegrebet af al Leve-Viisdom

– Kierkegaard (1813-1855)

- Er bevidst om at han et valg, men han er fortvivlet over ikke at ville være sig selv.
- Følger ikke de gældende normer i samfundet, men betragter tilværelsen og andre med en ironisk distance.
- Er plaget af kedsomhed og fortvivlelse over valgenes meningsløshed.
- Vælger ud fra lyst, sanseligheden, mulighederne og oplevelsernes interessante udfald.
- Kan ikke træffe forpligtende valg, men vælger ud fra hvad han har lyst til i øjeblikket.
- Optaget af det ydre, skønhed, det sjove og nydelse.
- Tager af stand fra det spidsborgerlige liv.
- Iscenesætter sig selv i forskellige roller i forhold til det, han vil opnå.
- Bekymrer sig ikke om det moralske og det etiske i forhold til sine handlinger.
- Lever et uforpligtende liv uden at engagere sig i andre mennesker eller tage ansvar for det samfund, som han er en del af.
- Elsker af lyst.
- Ironien er det mellemstadiet, der kan bringe æstetikerens til det etiske stadium. Den ironiske æstetiker er ikke ligeglad, han reflekterer. Han er blevet bevidst om tomheden i den æstetiske livsførelse. Selvom han holder en ironisk distance til andre og sig selv, så ser han via ironien muligheden for at bryde ud af sin fortvivlelse over sit tomme og meningsløse liv. Når æstetikerens griber den mulighed og vælger fortvivlelsen, så vælger han sig selv som fortvivlet, og dermed vælger han sig selv som det menneske, han er, på godt og ondt, og det aktive valg gør, at han bliver etiker.

Etikeren

Jeg forretter min Gjerning som Assessor i Retten, jeg er glad ved mit Kald, jeg troer, det svarer til mine Evner og min hele Personlighed, jeg veed, det fordrer mine Kræfter. Jeg søger at danne mig mere og mere dertil, og idet jeg gjør dette, føler jeg tillige, at jeg udvikler mig selv mere og mere.

– Kierkegaard (1813-1855)

- Optaget det indre og etiske hensyn.
- Opfatter livet som en opgave.
- Vælger af pligt og tager ansvar for sig selv og sine valg.
- Står ved sine valg og lever på baggrund af sine valg et engageret, autentisk, moralsk, meningsfuldt og pligtopfyldt liv uden skjulte dagsordner for sine omgivelser og sine nærmeste.
- Forpligter sig til sig selv, sin familie og sit arbejde og sit samfund.
- Etikeren gør de regler og normer som samfundet er bygget op omkring gældende, fordi han vælger at deltage aktivt i det samfund, som han er en del af.
- Gud kan stå bag normerne.
- Elsker af pligt.
- Er fortvivlet over at være sig selv og ansvaret
- Etikeren er angst for de konsekvenser, som valget får, fordi han står alene med pligten og ansvaret for sig selv og sine handlinger, og der er en risiko for, at normerne og ansvaret knuser ham, fordi det går op for ham, at det er svært at leve op til alle de krav, han stiller sig selv, og han føler skyld i forhold til de fejltagelser, han har begået, og at der ting i verden han ikke kan ændre på.
- Humoren er det mellemstadiet, der er mellem etikeren og det religiøse. Humoren viser sig, når etikeren indser paradokset i, at han har bygget sit liv op efter nogle idealer, som er svære at føre ud i virkeligheden.

Den religiøse

Om du ledte, men ikke fandt, om du arbejdede, men intet fik, om du plantede og vandede, men ingen velsignelse så, om himlen var lukket, og vidnesbyrdet udeblev, du er dog glad i din gerning, om straffen, som fædrenes brøde havde nedkaldt, kom over dig, du er dog glad, thi mod Gud have vi altid uret.

Mod Gud have vi altid uret, denne tanke standser da tvivlen og beroliger dens bekymring, den opmuntrer og begejstrer til handling.

– Kierkegaard (1813-1855)

- Opfatter sig selv som skabt af Gud, den største altomfavnende kærlighed finder man hos Gud.
- Gud er over samfundets normerne.
- Ser sig selv som en del af noget større.
- Gud tilgiver og elsker mennesket ubetinget, når man vælger at opfatte sig selv som skabt af Gud og modtage livet som en gave og opgave.
- Livet er godt, og man vil altid have Guds kærlighed.
- Tager springet ud på de 70.000 favne vand og tro på, at Gud er muligheden i det umulige, og mennesket er skabt af noget, som er større end mennesket selv.
- Gud er den ufejlbarlige instans der kan tilgive skylden, skabe sammenhæng og ro i menneskets liv, og det fundament, som etikeren søgte efter, da han indså, at han ikke kunne ændre på verdens grusomheder, og at hverken alle de mange regler, han satte op for sig selv, eller humoren var nok, hvis han ville træde i karakter som sig selv.

Selvom Kierkegaard flere steder omtaler de fire livsanskuelser som *stadier*, og han selv ser den religiøses livsform som den mest optimale, så skal de ikke opfattes som trin på en udviklingsstige eller som levels i et computerspil, hvor du ikke kommer videre til den næste bane, før du har gennemført det level, du allerede er i gang med. Kierkegaards hensigt derimod er, at læseren skal spejle sig i de forskellige typer af livsanskuelser og derved finde ud af, hvilke glæder og udfordringer der opstår, alt efter hvilken livsanskuelse man har.

Vi skal via genkendelsen af vores egen livsform opnå selverkendelse og blive opmærksomme på arketypernes selvbedrag, før vi kan nå frem til selverkendelse og se, hvad vi kan gøre for at tage ansvar for vores eget liv og vores egne valg.